

“Allting är relativt” – eller?

“VETENSKAP ÄR INTE EN SANNING, DET ÄR EN METOD”, brukar det heta. Även om detta är en förenkling (vetenskap kan inte enkelt definieras som en enda metod) så ligger det mycket i det. De resultat man får fram av sin forskning är aldrig helt slutgiltiga. Slutsatserna man drar är alltid i någon utsträckning preliminära och hur man bedriver forskning, metoden, är avgörande för att få tillförlitliga resultat.

Därför måste vetenskapliga ansträngningar och påståenden följa vissa principer. Objektivitet, mätbarhet och upprepbarhet är viktiga faktorer som bör beaktas vid bedömningen av vetenskapliga slutsatser. Vetenskapens främsta styrka är dess förmåga att ta till sig ny information och att vid behov revidera sina tidigare synpunkter. Även slutsatser som verkar vila på väldigt solid grund måste ifrågasättas när det finns rimliga sakskaäl att göra det. Om vetenskapen förlorade sin förmåga att revidera sina ståndpunkter skulle den efterhand bli alltmer irrelevant.

Men denna avgörande styrka hos vetenskapen framställs ofta som ett svaghetstecken. Om vetenskapen haft fel förr, varför ska vi tro på vad den nu säger? Svaret är förstås: därför att den förser oss med den i dag bästa tillgängliga kunskapen. Den som söker efter ofelbar kunskap om empiriska ting söker förgäves. Sådan kunskap finns inte, varken hos vetenskapen eller någon annanstans.

Man ska inte glömma bort att ofta framförda alternativ till vetenskap – kreationism, antivaccinationsläror, förnekande av klimatförändring med mera – bygger på föreställningar som redan har motbevisats. Att välja någon av dessa i stället för vetenskapen är därför ett mycket dåligt byte.

Men det finns de som försöker framställa vetenskapens förmåga att ändra sig som en svaghet. Sådana resonemang är vanliga bland personer som vill driva en politisk agenda som strider mot vetenskapen, eller har ett allmänt antivetenskapligt, till exempel "postmodernistiskt" synsätt. Om

det inte finns någon säkerhet inom vetenskapen, menar de, är alla påståenden lika giltiga. "Allting är relativt" som det brukar sägas med felaktig hänvisning till Albert Einstein. (I själva verket beklagade Einstein att han inte kallat sin teori "Invariansteori" i stället för relativitetsteori som gett upphov till "filosofiska missförstånd".¹) Enligt detta synsätt kan var och en själv bestämma vad som är sant och ingen position, hur tokig den än må tyckas, kan någonsin förkastas. Vi kallar detta kunskapsrelativism.

Det finns exempel på kunskapsrelativism inom många områden. Vaccinationsmotstånd, AIDS-förnekelse, kreationism och förnekelse av klimatforskning är bara några exempel på ämnen där det förekommer. Speciellt populärt har det blivit att trivialisera eller förringa verkliga problem genom att hävda att en vetenskapligt belagd slutsats "bara är en social konstruktion".

Det här numret av Folkvett handlar bland annat om kunskapsrelativism i modern vetenskap, hur ofta det förekommer och hur stort problemet är. Tyvärr visar det sig att kunskapsrelativism ofta fungerar som inkörsport till ren pseudovetenskap.

1. Alice Calaprice, *The new Quotable Einstein*, Princeton University Press 2005, s. 229.